गोतमो राहूगणः। मरुतः। त्रिष्टुप्, १,६ प्रस्तारपंक्तिः, ५ विराड्रूपा

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्कै रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिरश्वपर्णैः।

आ वर्षिष्ठया न इषा वयो न पप्तता सुमायाः॥ १.०८८.०१

मरुतः- प्राणप्रतीका वायवः। विद्युन्मद्भिः ऋष्टिमद्भिः- विद्युदायुधसंपन्नैः। अश्वपर्णैः- अश्ववद्गमनशीलैः। स्वर्कैः- शोभनगमनैः। रथेभिः- वाहनैः। आ यात- आगच्छत। सुमायाः- शोभनज्ञानवन्तो मरुतः। वर्षिष्ठया- वर्षणशीलया। इषा- एषणया। वयो न- पक्षिण इव। नः- अस्मान्। आ पप्तत- शीघ्रेण आगच्छत ॥१॥

तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः शुभे कं यान्ति रथतूर्भिरश्वैः।

रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्पव्या रथस्य जङ्घनन्त भूम॥ १.०८८.०२

ते- मरुतः। अरुणैः पिशङ्गैः- अरुणपिशङ्गवर्णैः। रथतूर्भिः- रथप्रेरकैः। अश्वैः- पृषदश्वैरिति प्रकरणार्थः। शुभे- शोभनचित्ते। वरम्- परम्। कम्- आनन्दं प्रति। आ यान्ति- आगच्छन्ति। रुक्मो न चित्रः- असाधारणं ज्योतिरिव। स्वधीतिवान्- स्वायुधोपेतः। रथस्य पव्या- रथचक्रेण। भूम- पृथिवीम्। जङ्घनन्त- घ्नन्ति। स्पृशन्तीति भावः ॥२॥

श्रिये कं वो अधि तनूषु वाशीर्मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजातास्तुविद्युम्नासो धनयन्ते अद्रिम्॥ १.०८८.०३

Dr. Rangaji

WEBOLIM

श्रिये- मङ्गळाय। वः- युष्माकम्। तनूषु- रूपेषु। अधि- उपरि। वाशीः- मन्त्राः। कम्- आनन्दमयो मन्त्रार्थश्च। वना न- वृक्षा इव। मेधा- यज्ञान्। ऊर्ध्वा- ऊर्ध्वान्। कृणवन्त- कारयन्ति। सुजाताः- शोभनजन्मानः। मरुतः- प्राणविशेषाः। युष्मभ्यम्- वः। कम्- आनन्दकरम्। रसप्रदम्। अद्रिम्- रसोपलब्धिस्थानं ग्रावाणं गिरिं वा। धनयन्ते- सोमरसपूरितमकुर्वन्। रसोपलब्ध्यर्थं निर्मितं कोशं रसपूरितमकुर्वन्॥३॥

अहानि गृध्राः पर्या व आगुरिमां धियं वार्कार्यां च देवीम्।

ब्रह्म कृण्वन्तो गोतमासो अर्कैरूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्यै॥ १.०८८.०४

गृध्राः- पक्षिविशेषाः। मोक्षप्रतीकाः पक्षिणः श्रुतौ। अधः श्येनो जवसा निरदीयमित्यादिषु यथा। अहानि- दैवप्रज्ञाः। वार्कार्यां- उदकैश्चित्ताधारशक्तिप्रवाहैर्निष्पाद्याम्। देवीम्- द्योतमानाम्। इमाम्- एनाम्। धियम्- चित्तधारणाम्। परि- परितः। आ- आभिमुख्येन। आगुः- आगताः। अर्कैः- पूजाभिः। ब्रह्म- मन्त्रम्। गोतमासः- अतिशयेन ज्ञानवन्तः। कृण्वन्तः- जपन्तः। उत्सधिम्- आधारशक्तिप्रवाहधारिणीं धियम्। पिबध्यै- पानायानुभवायेति भावः। ऊर्ध्वम्। नुनुद्रे- प्रेरितवन्तः। णुद प्रेरणे॥४॥

एतत्त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः।

पश्यन्हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान्विधावतो वराहून्॥ १.०८८.०५

मरुतः- प्राणविशेषाः। वः- युष्मदर्थम्। यत्। गोतमः- अतिशयज्ञानसंपन्नः। सस्वर्ह- जप्तवान्। स्वृ शब्दोपतापयोः। त्यत्- तत्। एतत्- ब्रह्म। न योजनम्- चित्तसमाधिरिव। युज समाधौ। अचेति- ज्ञायते। हिरण्यचक्रान्- हितरमणीयकर्मयुक्तान्। अयोदंष्ट्रान्- अयोमुखायुधान्। विधावतः। वराहून्- देवाह्वातॄन्। मरुतः। पश्यन्- जानन्। इमं मन्त्रं जपति॥५॥

Dr. Ranganji
WEBOLIM

एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति ष्टोभति वाघतो न वाणी।

अस्तोभयद्वृथासामनु स्वधां गभस्त्योः॥ १.०८८.०६

मरुतः- प्राणविशेषाः। स्या एषा- सैषा। वाघतः- स्तावकस्य। वाणी- वाक्। न- संप्रति। उपमार्थस्य संप्रत्यर्थे प्रयोग इति यास्कः। वः- युष्माकम्। अनुभर्त्री- भरणशीला सती। प्रति- प्रत्येकम्। स्तोभति- स्तौति। गभस्त्योः- मरुतां बाह्वोः। स्वधाम्- स्थितमन्नम्। अनु- अभिलक्ष्य। वृथा- अनायासेन। अस्तोभयत्- गोतमः तुष्टावेत्याधिभौतिके। सूर्य आत्मचैतन्यम्। सोमो धार्मिकरसानुभवः। सूर्यरश्मिश्चिदंशः। सोमरश्मी रसांशः। तयोः गभस्त्योः। या स्वधा स्वधारणा स्थिता तामभिलक्ष्य गोतमो मरुतस्तुष्टावेत्याध्यात्मिके॥६॥

Dr. Rangaji

WEBOLIM